PRACE NAUKOWE UNIWERSYTETU EKONOMICZNEGO WE WROCŁAWIU
RESEARCH PAPERS OF WROCŁAW UNIVERSITY OF ECONOMICS nr 527 ● 2018

ISSN 1899-3192
e-ISSN 2392-0041

Janusz Kot
Politechnika Świętokrzyska w Kielcach
e-mail: jkot@tu.kielce.pl

Ewa Kraska
Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach
e-mail: e.kraska@ujk.edu.pl

OCENA KONKURENCYJNOŚCI POLSKICH REGIONÓW OPARTA NA METODZIE M.E. PORTERA

EVALUATION OF COMPETITIVE POSITION OF POLISH REGIONS BASED ON M.E. PORTER METHODOLOGY

DOI: 10.15611/pn.2018.527.13
JEL Classification: R10, R11

Streszczenie: Celem artykułu jest badanie konkurencyjności polskich regionów przy wykorzystaniu metody M.E. Portera oraz opracowanie rankingu regionów w Polsce. Przeprowadzone badania wykazały, że przy wzroście czynników wpływających na konkurencyjność regionów Polski ich wewnętrzna stratyfikacja nie jest równie podatna na zmianę. Oznaczać to może małą skuteczność polityki regionalnej państwa mającej za cel sprzyjanie zmniejszaniu dysproporcji regionalnych. Dominująca pozycja województwa mazowieckiego nie jest niczym złym dla gospodarki narodowej, natomiast utrzymywanie dystansu rozwojowego województw o najniższych pozycjach konkurencyjności wskazuje na wielokrotnie postulowaną konieczność podjęcia działań stymulujących ich rozwój, zarówno ze strony rządowej, jak i jednostek samorządu terytorialnego szczebla regionalnego i lokalnego. Wymaga to wprowadzenia działań o charakterze systemowym, które od trzydziestu lat nie wywołały pożądanych skutków w zakresie zmniejszania dysproporcji międzyregionalnych w Polsce.

Słowa kluczowe: konkurencyjność, konkurencyjność regionalna, metoda M.E. Portera, ranking regionów w Polsce.

Summary: The article describes competitiveness of Polish regions according M.E. Porter methodology. The competitive position of Polish regions was analyzed in four groups of factors: innovation in production process, demand conditions, branches supporting and business environment. The results of research indicate that the competitive position of Polish regions is increasing, but the disparities between them has not changed. Mazowieckie still has the dominant position among Polish voivodships. The persistence of the development between regions with the lowest positions of competitiveness indicates the repeated necessity of undertaking actions aimed at stimulating their development. These activities should be

addressed both on the part of the government and local government units at both regional and local levels.

Keywords: competitiveness, regional competitiveness, Porter's methodology, ranking of regions in Poland.

1. Wstęp

Konkurencyjność regionalna jest czynnikiem bezpośrednio przekładającym się na konkurencyjność gospodarek narodowych. W warunkach występujących powszechnie zróżnicowań regionalnych zagadnienie to jest wciąż interesujące, zarówno z punktu widzenia badań naukowych, jak i wprowadzania rozwiązań politycznych dotyczących sterowania gospodarką. Konkurencyjność regionalną należy postrzegać jako „trwałą zdolność regionu do konkurowania z innymi regionami, do zapewnienia trwałego ekonomicznego wzrostu i rozwoju, włączając zdolność przyciągania i trzymania produktywnego kapitału, kreatywnych talentów, jak również bycia innowacyjnym w szerokim sensie tego słowa […]. Innymi słowy, regionalna konkurencyjność to innowacyjne i przedsiębiorcze przekształcenie tych zasobów w intelektualny kapitał, wartość dodaną, ekonomiczny wzrost i rozwój" [Łaźniewska, Gorynia 2012, s. 42]. Pojęcie konkurencyjności jest zatem nierozerwalnie związane z innowacyjnością. Inni autorzy wyróżnili jako jeden z elementów konkurencyjności gospodarki konkurencyjność technologiczną, czyli zdolność do konkurowania na rynku globalnym produktów i usług, która związana jest z postępem technologicznym i innowacyjnością [Misala 2011, s. 72]. Konkurencyjność gospodarki może być mierzona za pomocą szeregu wskaźników podzielonych na cztery grupy. Jedna z nich zawiera mierniki postępu technicznego i organizacyjnego, które są związane z gospodarką opartą na wiedzy i innowacyjnością [Mróz 2016, s. 23-26]. Charakterystycznym zjawiskiem zachodzącym we współczesnej gospodarce rynkowej jest rosnące znaczenie postępu technicznego i technologicznego oraz innowacyjności dla konkurencyjności gospodarki. Towarzyszy temu spadek tradycyjnych determinant kosztowo-cenowych [Ślusarczyk 2011, s. 80-81]. Odnosząc się do związku innowacyjności z konkurencyjnością, można także nawiązać do teorii modelu cyklu życia produktu, opracowanego przez Raymonda Vernona, który wyróżnia trzy fazy: fazę innowacyjną, fazę dojrzewania i fazę standaryzacji. Przedsiębiorstwo osiąga największe korzyści w fazie innowacyjnej i to ona ma największy wpływ na jego konkurencyjność. To samo stwierdzenie można przetransponować na skalę makro i mezo [Łobaziewicz 2008, s. 199]. Innowacja to szansa rozwojowa dla gospodarki, stąd też duże i ciągle rosnące znaczenie polityki innowacyjnej w zakresie kształtowania Krajowych i Regionalnych Systemów Innowacji. Oceny stanu gospodarki odbywają się między innymi przez pryzmat jej innowacyjności. Nowoczesne technologie i innowacje oraz wiedza są współczesnymi kluczowymi czynnikami

wzrostu i rozwoju gospodarczego. Związek ten został dostrzeżony już w 1911 roku przez A. Schumpetera, który podkreślał znaczenie przełomowych zmian dla rozwoju gospodarczego, które są wynikiem tworzenia nowych czynników produkcji i ich kombinacji. Innowacje zarówno produktowe, procesowe, jak i organizacyjne przyczyniają się do korzystnych zmian w strukturach gospodarczych. Podnoszą one poziom konkurencyjności. Współczesna i przyszła konkurencyjność gospodarek zależy w głównej mierze od innowacji, które dokonywane są na bieżąco, ale również od tych znajdujących się w sferze zamierzeń oraz od ogólnej innowacyjności wszystkich aktywnych członków społeczeństwa [Świtalski 2005, s. 149]. W świetle literatury i praktyki gospodarczej innowacyjność i konkurencyjność zarówno na poziomie kraju, regionów, jak i poszczególnych przedsiębiorstw są ze sobą związane.

Celem artykułu jest ocena konkurencyjności polskich regionów za pomocą metody M.E. Portera i na tej podstawie opracowanie rankingu badanych regionów. W nowoczesnym modelu polityki regionalnej podkreśla się znaczenie czynników wewnętrznych wpływających na rozwój regionów. Metoda M.E. Portera pozwala za pomocą analizy głównie czynników endogenicznych dokonać oceny nie tylko pozycji konkurencyjnej, ale również zdolności regionów do wzmacniania swojej pozycji konkurencyjnej w czasie.

2. Konkurencyjność regionalna w aspekcie przyjętej metody badawczej

Pojęcie konkurencyjności zawiera wiele wątków, które trudno ująć w jednej definicji. Dlatego zostało ono opisane na wiele sposobów. Konkurencyjność w najbardziej ogólnym znaczeniu oznacza osiąganie lepszych wyników w zakresie wzrostu gospodarczego i poziomu dobrobytu społecznego od innych lokalizacji. Jest to także zdolność regionu do konkurowania na rynkach, których jest uczestnikiem, przy jednoczesnej poprawie standardów życia lub warunków gospodarowania. Konkurencyjność regionów jest procesem wynikającym bezpośrednio z faktu dążenia do podnoszenia konkurencyjności gospodarki, rozumianej jako zdolność do produkowania oraz oferowania dóbr i usług o takich parametrach techniczno-użytkowych, cenach, jakości oraz w warunkach sprzedaży, które znajdują nabywców na rynkach krajowych oraz rynkach zagranicznych. Konkurencyjność regionów definiuje się zatem jako przewagę nad innymi regionami, będącą wypadkową atrakcyjności oferty kierowanej do obecnych i potencjalnych użytkowników regionu, którymi są mieszkańcy, firmy oraz inwestorzy. Jej źródłem jest nowoczesna infrastruktura materialna, instytucjonalna i intelektualna regionu [Kot (red.) 2007].

Konkurencyjność postrzegana jest także w kontekście umiejętności adaptowania pozytywnych trendów pojawiających się w otoczeniu, kreujących korzyści wewnętrzne i zewnętrzne. Region konkurencyjny definiowany jest jako taki, w którym poziom wiedzy ludzkiej, rozumiany jako zdolność do wyprzedzania potrzeb i od-

krywania nowej kombinacji i zastosowania nowych zasobów rzeczowych, pozwala na wytworzenie strukturalnej przewagi i skomercjalizowanie wytworów regionu.

Konkurencyjność regionów jest zagadnieniem o złożonym charakterze, które należy rozpatrywać kompleksowo, analizując czynniki kształtujące poziom konkurencyjności w danym regionie i wpływające na jego atrakcyjność inwestycyjną. Innowacyjność jest nierozerwalnie związana z konkurencyjnością, zarówno na szczeblu regionalnym, jak i krajowym. Wśród czynników sprzyjających konkurencyjności i innowacyjności gospodarki, zarówno w skali makro, jak i mezo, wymienia się:

- warunki rynkowo-instytucjonalne tworzące klimat konkurencyjności w gospodarce,
- dobry, motywacyjny system patentowo-prawny,
- różnorodność gospodarczą,
- akumulację kapitału i poziom inwestowania w sferę B+R,
- występowanie wyższych uczelni i instytutów naukowo-branżowych o renomie krajowej i zagranicznej,
- współpracę między nauką i gospodarką,
- dobry system instytucji wspierania i transmisji innowacji i technologii,
- dostępność kapitału i kredytu,
- skłonność do podejmowania ryzyka gospodarczego w społeczeństwie,
- klimat przedsiębiorczości.

Wymienione wyżej czynniki mają charakter ogólny. Metoda M.E. Portera wskazuje na kwantyfikowalne wskaźniki, które w sposób obiektywny pozwalają przedstawić poziom i pozycję konkurencyjną.

Konkurencyjność jest nie tylko kategorią mikroekonomiczną, jest ona również kategorią makroekonomiczną oraz wielopłaszczyznową [Skawińska 2002, s. 76]. We współczesnej gospodarce konkurencyjność jest kombinacją zasobów naturalnych, które posiada region, jak również wytworzonych przez człowieka, zachodzących procesów przetwarzania zasobów na określone efekty oraz umiędzynarodowienia działalności gospodarczej [Hryniewicki, Sadowski (red.) 2006]. Badania nad konkurencyjnością najczęściej wykorzystują podejście M.E. Portera i jego diament przewagi konkurencyjnej narodów. Wskazał on, że na konkurencyjność narodów składają się cztery główne elementy, pomiędzy którymi zachodzą sprzężenia zwrotne [Porter 1990, s. 107]:

- uwarunkowania produkcji (czynniki produkcji) – czyli zasoby wykorzystywane w procesie produkcji dóbr i usług, np. odpowiednia infrastruktura, zasoby ludzkie, nakłady inwestycyjne;
- warunki popytu – czynniki wpływające na popyt wewnętrzny;
- firmy powiązane lub wspierające – sektory, pomiędzy którymi zachodzą różnorodne interakcje biznesowe, składające się z dostawców, nabywców;
- strategia firmy, struktura branży i rywalizacja – tworzą one środowisko, w którym prowadzona jest działalność gospodarcza.

Następnie model ten został uzupełniony o dwa elementy, tj.: działalność rządu oraz przypadki – mogą one bowiem bezpośrednio wpływać na elementy główne. J.H. Dunning rozbudował model konkurencyjności M.E. Portera o działalność korporacji zagranicznych zlokalizowanych na terenie danego kraju oraz krajowych korporacji działających poza krajem [Budzowski, Wydymus (red.) 1999], co ma także odniesienie do konkurencyjności regionalnej w warunkach gospodarki globalnej.

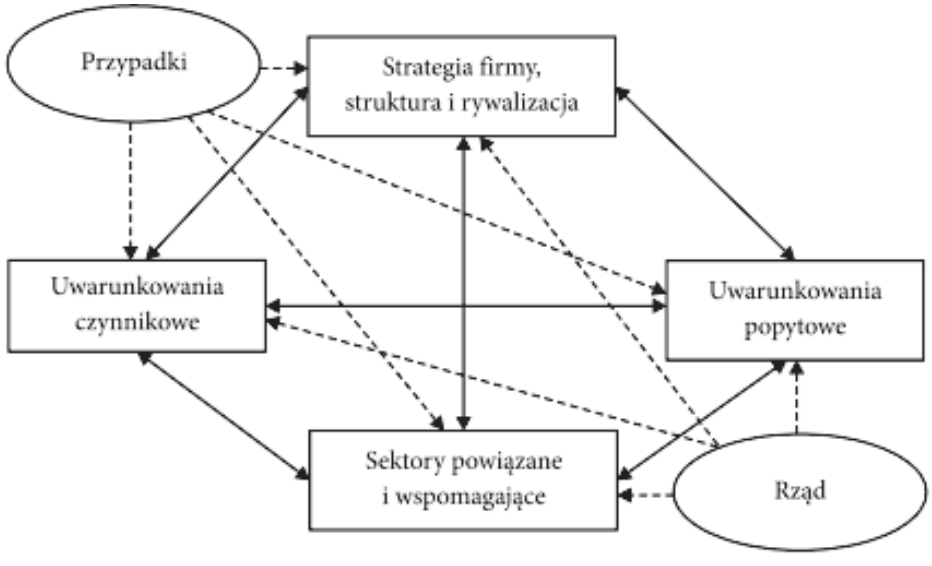

Rys. 1. Schemat diamentu Portera

Źródło: [Porter 1998, s. 127].

B. Winiarski do czynników determinujących potencjał konkurencyjny regionów zaliczył [Klamut (red.) 1999]: zróżnicowaną infrastrukturę gospodarki – obejmującą gałęzie oraz przedsiębiorstwa, które są zdolne do rywalizacji w procesach międzynarodowej produkcji i wymiany, krajowe i zagraniczne inwestycje – zarówno publiczne, jak i prywatne; infrastrukturę techniczną; infrastrukturę społeczną; działalność badawczo-rozwojową; zasoby środowiska naturalnego oraz działalność instytucji otoczenia biznesu. Konkurencyjność regionalna jest zatem odpowiednią kombinacją zasobów zarówno naturalnych, jak i wytworzonych przez człowieka, procesów zachodzących w regionie oraz stopnia umiędzynarodowienia działalności gospodarczej [Hryniewicki, Sadowski (red.) 2006]. Należy mieć na uwadze, że procesy zachodzące w regionie cechują się wysokim stopniem inercji, dlatego też wyszczególnienie czynników mogących mieć wpływ na konkurencyjność regionów w danym momencie czasowym lub szeregu czasowym jest skomplikowane i zależne od dostępnych danych statystycznych umożliwiających przeprowadzenie stosownej analizy.

3. Zakres i metodologia badań

Wybór zmiennych diagnostycznych zaprezentowanych w tabeli 1 ma charakter autorski. Do analizy przyjętych zmiennych zastosowano podejście dynamiczne, które umożliwia dokonywanie porównań uzyskanych wartości zmiennych dla różnych okresów nie tylko względem pozostałych obiektów badania (w tym przypadku regionów), ale także względem czasu. Okres badawczy obejmował lata 2008-2015. Wszystkie zmienne znormalizowano za pomocą procesu unitaryzacji zerowanej, ponieważ pozwala ona normować cechy przyjmujące wartości dodatnie i ujemne, a także cechy przybierające wartość równą zeru. Wszystkie cechy unormowane przyjmują wartość w przedziale [0,1] [Kukuła (red.) 2012]. Oznacza to, że każdy z obliczonych elementów rombu konkurencyjności może przybrać maksymalną wartość równą 1, co będzie oznaczało dużą konkurencyjność regionu, zaś wartość zbliżona do 0 bardzo niski poziom konkurencyjności regionu.

Zmienne diagnostyczne będące stymulantami (S) znormalizowano zgodnie z propozycją K. Kuklińskiego za pomocą następującego wzoru [Kukuła (red.) 2012]:

$$x_{ij} = \frac{x_{ij} - \min\limits_i x_{ij}}{\max\limits_i x_{ij} - \min\limits_i x_{ij}}.$$

Tabela 1. Zestaw zmiennych opisujących poziom konkurencyjności regionów

Elementy rombu konkurencyjności	Zmienne objaśniające
1	2
Innowacyjność w procesie produkcji	Udział nakładów na działalność innowacyjną w przedsiębiorstwach w relacji do nakładów poniesionych na działalność innowacyjną w kraju
	Nakłady na działalność B+R w regionie w relacji do analogicznych nakładów w kraju
	Liczba zatrudnionych w działalności B+R w regionie w relacji do analogicznego zatrudnienia w kraju
	Liczba zatrudnionych w działalności B+R przypadająca na 1000 osób aktywnych zawodowo w regionie
	Absolwenci i studenci szkół wyższych na 10 tys. ludności w regionie
	Techniczne uzbrojenie pracy
Warunki popytu	Przeciętny miesięczny dochód rozporządzalny na 1 osobę w gospodarstwie domowym (w zł)
	Przeciętne miesięczne wydatki na 1 osobę w gospodarstwie domowym (w zł)
	Przeciętne miesięczne wynagrodzenie w regionie (w zł)
Branże wspierające oraz powiązane	Udział przychodów netto ze sprzedaży produktów innowacyjnych w przychodach netto ze sprzedaży ogółem (w %)
	Wartość dodana brutto na 1 pracującego w regionie (w zł)
	Udział wartości dodanej brutto w regionie w relacji do wartości dodanej brutto w kraju (w %)
	Udział przychodów netto ze sprzedaży produktów innowacyjnych na eksport w przychodach netto ze sprzedaży ogółem (w %)

Tabela 1, cd.

1	2
Środowisko/ Otoczenie biznesu	Instytucje otoczenia biznesu na 10 tys. podmiotów
	Odsetek osób zatrudnionych w usługach dla biznesu (w %)
	Samozatrudnienie – osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 1000 mieszkańców
	Udział podmiotów z kapitałem zagranicznym w ogólnej liczbie podmiotów gospodarczych

Źródło: opracowanie własne zmodyfikowane na podstawie [Strahl 2006, s. 102-104].

4. Wyniki badań

Wyniki badań wskazały, że prawie we wszystkich badanych województwach w latach 2008-2015 nastąpił wzrost wartości syntetycznego wskaźnika poziomu konkurencyjności, oprócz województwa warmińsko-mazurskiego (tab. 2). Najwyższy wynik syntetyczny poziomu konkurencyjności regionów na przestrzeni badanych lat był w województwie mazowieckim (od 0,745 w 2008 r. do 0,826 w 2015) (rys. 1).

Tabela 2. Wartość syntetycznego wskaźnika poziomu konkurencyjności regionów

Województwo	2008	2015	Dynamika
Dolnośląskie	0,407	0,534	131,41%
Kujawsko-pomorskie	0,222	0,252	113,58%
Lubelskie	0,125	0,214	171,22%
Lubuskie	0,239	0,287	119,96%
Łódzkie	0,237	0,344	145,27%
Małopolskie	0,322	0,400	124,01%
Mazowieckie	0,745	0,826	110,88%
Opolskie	0,268	0,295	109,92%
Podkarpackie	0,107	0,190	177,84%
Podlaskie	0,139	0,223	159,85%
Pomorskie	0,388	0,446	114,92%
Śląskie	0,338	0,444	131,37%
Świętokrzyskie	0,113	0,162	142,47%
Warmińsko-mazurskie	0,191	0,182	95,14%
Wielkopolskie	0,296	0,389	131,16%
Zachodniopomorskie	0,302	0,376	124,24%

Źródło: opracowanie własne.

Oznacza to, że w tym województwie istniały najlepsze czynniki produkcji, sprzyjające warunki popytu wewnętrznego, branże wspierające oraz środowisko biznesu świadczące usługi wspierające działalność gospodarczą. Wskaźnik w województwie mazowieckim ponad dwukrotnie przewyższał średnią obliczoną dla wszystkich województw. W 2015 r. wysoki poziom konkurencyjności odnotowano również

w województwach: dolnośląskim (0,534), pomorskim (0,446) oraz śląskim (0,444). Najniższy poziom konkurencyjności zarówno w 2008 r., jak i w 2015 r., był w województwach: warmińsko-mazurskim, podlaskim, lubelskim, podkarpackim, świętokrzyskim, kujawsko-pomorskim. W 2008 r. niski poziom wskaźnika odnotowano również w województwach: łódzkim oraz lubuskim (rys. 2). W 2015 r. w województwie łódzkim zmieniły się: czynniki innowacyjności w produkcji (wzrosła wartość środków trwałych przypadających na jednego zatrudnionego w gospodarce, liczba zatrudnionych w B+R), warunki popytu (wzrosło przeciętne miesięczne wynagrodzenie oraz dochód rozporządzalny na jedną osobę), branże wspierające (wzrosła wartość dodana na jednego zatrudnionego w gospodarce, wzrósł udział przychodów netto ze sprzedaży produktów innowacyjnych na eksport w przychodach netto ze sprzedaży ogółem) oraz jakość środowiska dla biznesu uległa poprawie (wzrosła liczba instytucji otoczenia dla biznesu w przeliczeniu na 10 tys. podmiotów gospodarczych, odsetek osób zatrudnionych w usługach dla biznesu oraz udział podmiotów z kapitałem zagranicznym). W woj. lubuskim czynniki produkcji (wzrosła wartość środków trwałych przypadających na jednego zatrudnionego w gospodarce) oraz warunki popytu (wzrosło przeciętne miesięczne wynagrodzenie oraz dochód rozporządzalny na jedną osobę). Największy wzrost odnotowano w województwach: podkarpackim (o 77,84%), lubelskim (o 71,22%) oraz podlaskim (o 59,85%), najmniejszy zaś w opolskim (o 9,92%) oraz mazowieckim (o 10,88%).

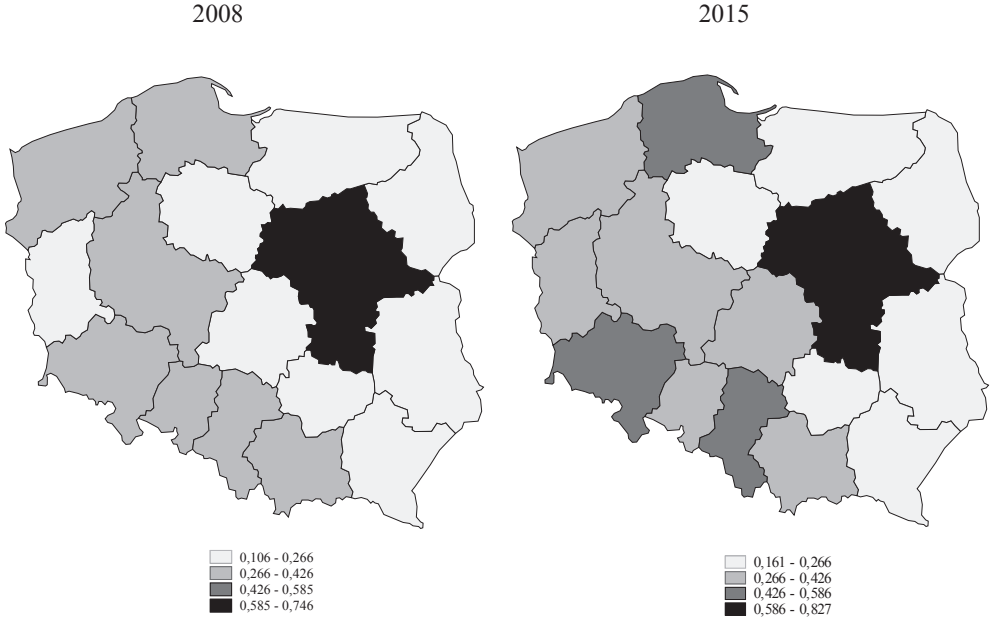

Rys. 2. Syntetyczny wskaźnik poziomu konkurencyjności polskich regionów

Źródło: opracowanie własne na podstawie [Bank Danych Lokalnych].

Efektem badań przeprowadzonych przez autorów artykułu jest również ranking konkurencyjności regionów Polski, zamieszczony w tabeli 3. Według rankingu do najbardziej konkurencyjnych województw na przestrzeni analizowanych lat należały: mazowieckie, dolnośląskie, pomorskie, śląskie oraz małopolskie.

Tabela 3. Ranking elementów rombu konkurencyjności regionów

Województwa	Innowacyjność w procesie produkcji		Warunki popytu		Branże wspierające		Środowisko biznesu		Syntetyczny wskaźnik	
	2008	2015	2008	2015	2008	2015	2008	2015	2008	2015
Dolnośląskie	3	3	2	3	3	1	2	2	2	2
Kujawsko-pomorskie	12	13	13	12	5	11	11	11	11	11
Lubelskie	8	9	14	11	16	15	15	13	14	13
Lubuskie	16	14	5	8	9	10	8	9	9	10
Łódzkie	6	7	9	5	12	8	9	8	10	8
Małopolskie	2	2	8	9	7	7	6	6	5	5
Mazowieckie	1	1	1	1	1	2	1	1	1	1
Opolskie	11	12	3	7	10	9	10	10	8	9
Podkarpackie	15	8	16	16	13	13	16	15	16	14
Podlaskie	9	10	11	10	15	14	12	12	13	12
Pomorskie	7	4	4	4	2	5	4	3	3	3
Śląskie	5	5	5	2	4	4	7	7	4	4
Świętokrzyskie	14	15	15	14	14	16	14	16	15	16
Warmińsko-mazurskie	13	16	12	15	6	12	13	15	12	15
Wielkopolskie	4	6	10	13	11	3	5	5	7	6
Zachodniopomorskie	10	11	7	6	8	6	3	4	6	7

Źródło: opracowanie własne.

Największe zmiany o charakterze dodatnim wystąpiły w grupie czynników innowacyjności w procesie produkcji w województwie warmińskim, podobnie jak w grupie czynników dotyczących warunków popytu, branż wspierających i środowiska biznesu. W województwie dolnośląskim doszło w badanym okresie do wzrostu wartości czynników w grupie branż wspierających. Największe zmiany o charakterze ujemnym o istotnej wartości odnotowano w grupie czynników innowacyjności w produkcji w województwie podkarpackim oraz w województwie łódzkim w grupie czynników opisujących warunki popytu i branż wspierających. Analizy elementów rombu konkurencyjności regionów nie wykazują dużej zmienności oprócz województwa warmińsko-mazurskiego. Istotne zmiany o charakterze dodatnim, jak i ujemnym odnotowano tylko we wspomnianym powyżej województwie warmińsko-mazurskim oraz w podkarpackim, opolskim, łódzkim i kujawsko-pomorskim. Wartym odnotowania jest fakt, iż województwo warmińsko-mazurskie, w którym odnotowano istotne zmiany w badanych grupach wskaźników, nie wykazało w badanym okresie wzrostu wartości syntetycznego wskaźnika poziomu konkurencyjności.

Poziom konkurencyjności wybranych polskich regionów w 2015 r. został przedstawiony jako porównanie wartości syntetycznego wskaźnika w danym elemencie diamentu przewagi konkurencyjnej do średniej obliczonej dla wszystkich regionów. Tylko województwa reprezentujące wysoki poziom konkurencyjności w każdym elemencie tworzącym diament konkurencyjności M.E. Portera osiągały wartość przewyższającą średnią obliczoną dla wszystkich regionów. Województwa Polski wschodniej w badanym okresie reprezentowały najniższy poziom konkurencyjności wśród polskich regionów.

Pomimo tego że województwo mazowieckie reprezentuje najwyższy poziom konkurencyjności w Polsce, to na arenie międzynarodowej nie osiąga poziomu konkurencyjności odpowiadającego średniej dla krajów Unii Europejskiej-28. W europejskim rankingu konkurencyjności regionalnej (RCI) zostało ono sklasyfikowane na 150 miejscu na 276 regionów. Indeks regionalnej konkurencyjności województwa mazowieckiego w 2016 r. był na poziomie RCI-50, podczas gdy średnia w UE ukształtowała się na poziomie 55, natomiast dla Polski 38 [The EU Regional Competitiveness Index 2016]. Oprócz województwa mazowieckiego, tylko cztery regiony osiągnęły indeksy wyższe od średniej dla Polski, były to: małopolskie, dolnośląskie, śląskie oraz pomorskie. Według tego rankingu do najmniej konkurencyjnych województw w Polsce należą województwa Polski wschodniej oraz kujawsko-pomorskie, lubuskie, opolskie, zachodniopomorskie (rys. 3).

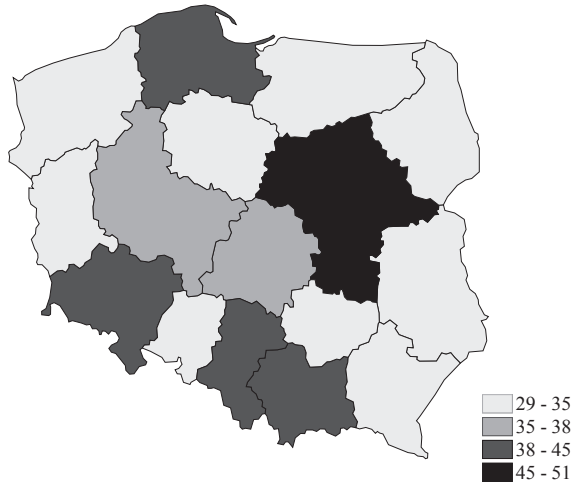

RCI UE-28 = 55
RCI Polska średnia = 38

Rys. 3. Poziom konkurencyjności polskich regionów według Europejskiego Indeksu Konkurencyjności Regionalnej (RCI) w 2016 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie [The EU Regional Competitiveness Index 2016].

5. Zakończenie

Przeprowadzona analiza wykazała stabilizację sytuacji w zakresie poziomu, a tym samym pozycji konkurencyjnej regionów Polski w układzie krajowym. W szczególnej sytuacji jest województwo warmińsko-mazurskie, w którym odnotowano wzrost wartości czynników we wszystkich grupach poddanych badaniom zgodnie z zaproponowaną metodą. Nie wpłynęło to jednakże na zmiany pozycji konkurencyjnej województwa, które nadal pozostaje w grupie regionów o najniższym poziomie konkurencyjności. Zmiany, które zachodzą, nie wpływają w sposób istotny na pozycjonowanie poszczególnych województw w rankingu konkurencyjności. Można postawić hipotezę, iż konkurencyjność poszczególnych regionów zależy głównie od historycznie rozbudowanej akumulacji kapitału, rozbudowanej infrastruktury, tradycji przemysłowych i kulturowych oraz zdolności do tworzenia i absorpcji innowacji. Czynniki te mają głównie kapitałowy i czasochłonny charakter. Poziom rozwoju gospodarczego w przeszłości rzutuje zatem na konkurencyjność regionów w teraźniejszości. Inercja procesów rozwoju gospodarczego stanowi więc istotny problem zmniejszania dystansu rozwojowego i konkurencyjności regionów tradycyjnie uznawanych za lokomotywy rozwoju i tych, które wykazują opóźnienia i mniejszą dynamikę rozwojową. Autorzy mają świadomość, iż dobór czynników i szeregu czasowego ma znaczenie w obiektywnej ocenie konkurencyjności polskich regionów. Artykuł stanowi próbę autorskiego podejścia do poruszanej w nim problematyki.

Literatura

Budzowski K., Wydymus S. (red.), 1999, *Handel zagraniczny – metody, problemy, tendencje*, Materiały VII Ogólnopolskiej Konferencji Naukowej, cz. I, Kraków.

Hryniewicki M., Sadowski A. (red.), *Integracja Europejska. Pierwsze doświadczenia*, Uniwersytet w Białymstoku, Białystok 2006.

Klamut M. (red.), 1999, *Konkurencyjność regionów*, red. Klamut M., AE im. Oskara Langego, Wrocław.

Kot J. (red.), 2007, *Analiza strukturalna gospodarki regionu świętokrzyskiego i jej wykorzystanie pod kątem podnoszenia konkurencyjności i innowacyjności regionu*, Kielce.

Kukuła K. (red.), 2012, *Metody ilościowe w badaniach ekonomicznych*, SGGW w Warszawie, Warszawa.

Łaźniewska E., Gorynia M., 2012, *Konkurencyjność regionalna. Koncepcje – strategie – przykłady*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.

Łobaziewicz M., 2008, *Luka techniczna i technologiczna a konkurencyjność gospodarki opóźnionej technologicznie*, Roczniki Nauk Społecznych, nr 3.

Misala J., 2011, *Międzynarodowa konkurencyjność gospodarki narodowej*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.

Mróz J., 2016, *Determinanty i miary międzynarodowej konkurencyjności gospodarki*, [w:] Urbanek P., Walińska E. (red.), *Ekonomia i zarządzanie w teorii i praktyce*, t. 9, *Ekonomia i nauki o zarządzaniu w warunkach integracji gospodarczej*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź.

Porter M.E., 1998, *The Competitive Advantage of Nations*, Free Press, New York.

Skawińska E., 2002, *Konkurencyjność przedsiębiorstw – nowe podejście*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa-Poznań.

Strahl D., 2006, *Metody oceny rozwoju regionalnego*, Wyd. AE im. Oskara Langego we Wrocławiu, Wrocław.

Ślusarczyk B., 2011, *Międzynarodowa pozycja konkurencyjna Polski*, CeDeWu.pl, Warszawa.

Świtalski B., 2005, *Innowacje i konkurencyjność*, Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa.

The EU Regional Competitiveness Index 2016, http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/work/201701_regional_competitiveness2016.pdf.